

AgEcon SEARCH

RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

A REGIONÁLIS GAZDASÁG VERSENYKÉPESSÉGE AZ ÉSZAK-ALFÖLDI KISTÉRSÉGEKBEN

FEHÉR ALAJOS dr. – PETŐ KÁROLY dr.

ÖSSZEFOGLALÁS

Tanulmányunkban áttekintettük a versenyképesség, ezen belül is a regionális gazdaság versenyképességének a fogalmát. Ennek megfelelően az általunk vizsgált Észak-alföldi gazdasági térben azt a SAPARD¹ kistérséget tartjuk versenyképesnek, amelyben az 1 főre jutó hozzáadott érték (regionális teljesítmény) és a személyes jövedelem viszonylag magas. Földhasználattal és birtokviszonyokkal kapcsolatos mutatócsoportokat képeztünk és ezen belül konkrét mutatókat vizsgáltunk: így a természeti feltételekkel szorosan összefüggő tényezőket (a területek tagoltsága, művelési ágak alakulása és elhelyezkedése, szántóterületek átlagos aranykorona értéke), a birtokviszonyok és földellátottság alakulását, növénytermelési technológiai tényezők közül a vetésszerkezet alakulását. Kiszámítottuk a vizsgált kistérségek vidéki jellegű településeinek 1 főre jutó hozzáadott érték mutatóját és az ezzel mért regionális versenyképességet, s feltártuk az azt szignifikánsan befolyásoló földhasználati kapcsolatokat. Kutatási eredményeink szerint vannak egyértelműen jobb és egyértelműen gyengébb természeti adottságokkal rendelkező SAPARD kistérségek, s ugyanakkor a kistérségek nagyobb részében a természeti adottságok heterogének. Emiatt az adott téregységen belül is eltérő alkalmazkodási stratégiák és módszerek szükségesek. A regionális versenyképességet befolyásoló mezőgazdasági tényezők egy részének (mezőgazdasági terület aránya, aranykorona érték) régiószintű megváltoztatására hosszabb távon is csak korlátozottak a lehetőségek, rövid- és középtávon az alkalmazkodás tűnik járhatóbbnak. Ebben – más, rövidebb távon is alakítható tényezők – például birtok- és bérleti viszonyok, a földellátottság kedvező irányú befolyásolása, a vetésszerkezet, s az állatsűrűség megváltoztatása jelentős szerepet játszhat.

FOGALOM, ANYAG ÉS MÓDSZER

A versenyképesség a legáltalánosabb felfogásban az adott gazdaság piaci eredményességét, a piaci versenyben való helytállását, az alkalmazkodásra való haj-

lamát, fenntartható fejlődését jelenti. (4, 5). A meghatározásból is következik, hogy a hivatkozott szerzők a versenyképességet makrogazdasági, ágazati, regionális, vállalati és termékszinten egyaránt értelmezendők és vizsgálandónak tartják.

¹ Ilyen kistérségnek tekintjük azon települések által elfoglalt természeti, gazdasági és társadalmi teret, amelyek Magyarország SAPARD programjához kapcsolódóan kistérségi stratégiák és operatív programok kidolgozására társultak.

Kutatómunkánk során az észak-alföldi regionális gazdaságon belül a SAPARD kistérségek és a mezőgazdasági ágazat versenyképességét vizsgáltuk. Ezen belül is elsősorban a komparatív előnyökkel (természeti-adottságok, természetes hatékonyságbeli különbségek) és azoknak a versenyképességre gyakorolt hatásaival foglalkoztunk.

Kiindulási alapként elfogadjuk *Lengyel (4)* megállapítását, miszerint: „– adott régió gazdasága akkor versenyképes, ha az nyitott, az 1 lakosra jutó jövedelem tartósan magas és növekvő, valamint magas szintű és nem csökkenő a foglalkoztatottsági ráta... – az adott ágazat pedig akkor versenyképes, ha termékei, szolgáltatásai értékesíthetők, a nemzetközi piacokon magas jövedelmet (hozzáadott értéket) érnek el úgy, hogy nem csökken foglalkoztatottjaik száma...” A szerző a regionális gazdaság versenyképességének mérésére „*a régióban megtermelt egy lakosra jutó jövedelem nagyságát, növekedési ütemét, a munkatermelékenység és a foglalkoztatottság szintjét*” javasolja.

Jelen vizsgálatainkban a hozzáadott érték és személyes jövedelmek egy főre jutó értékének 2000. évi adataiból indultunk ki, s felhasználtuk a regionális gazdaságok teljesítményének mérésére irányuló korábbi kutatásaink eredményeit is. (2, 3) Korábbi kutatásaink során arra a következtetésre jutottunk, hogy a regionális gazdaságban, mint térgazdaságban a megtermelt regionális GDP *Szabó L. (7)* által definiált fogalma, különösen a kisebb régiók összehasonlításakor jelentős torzításokat okoz. Hasonló gondot okoz, ha az adott régióban székhellyel rendelkező vállalkozások folyó, vagy rögzített áras kibocsátásaiból levonjuk az azonos áron számolt termelő felhasználását. A hivatkozott számítások ugyanis figyelmen kívül hagyják a régióban lakó gazdasági aktorok régióon kívüli székhelyű vállalkozásokban, vagy területeken szerzett, illetve transzfereken keresztül realizált jövedelmeit. További gondunk, hogy a GDP mint makrogazdasági mutató kisebb téregységekre, vagy térgazda-

ságokra vonatkoztatva csak bizonyos elemekben mérhető, s féltő, hogy az így kapott érték csak nagy torzítások mellett hasonlítható össze a makrogazdasági értékekkel.

A DATASTAR adatbázis 2000. évi adózási adataiból a SAPARD kistérségek szintjén aggregáltuk az állandó lakosok belföldről és külföldről származó, vállalkozási és nem vállalkozási jellegű személyi jövedelemadó alapját (más megközelítésben a *háztartási jövedelmek egyik legjelentősebb összetevőjét*), valamint az adott kistérségben székhellyel rendelkező *vállalatok adózás előtti eredményét és tárgyévi értékcsökkenési leírását*.

Az így képzett, a hivatkozott publikációban *rendelkezésre álló hozzáadott értéknek* nevezett adat 1 fő állandó lakosra jutó értéke tartalmazza a *Lengyel I. (4)* szerinti kategóriát – a régióban élő lakosság rendelkezésére álló jövedelmet – módosítva azt a régióban székhellyel rendelkező vállalkozások említett eredményével és a tárgyévben képződő amortizációjával. Ez utóbbiak előállításában természetesen régióon kívüli lakosok is részt vehettek.

Véleményünk szerint az *általunk használt mutató egyaránt alkalmas arra, hogy mérje a régió gazdaságának felhalmozási és befektetési erejét, valamint az ott élő állandó lakosság háztartási fogyasztásra fordítható jövedelmeit, életszínvonalának anyagi alapjait. Ezért általános regionális gazdasági teljesítmény mutatónak tekintjük*

Az állandó lakosok személyi jövedelemadó bevallásában szereplő összevont, nem vállalkozási jellegű adóalap 1 fő állandó lakosra jutó értékét, mint az *1 főre jutó háztartási jövedelem* legfontosabb összetevőjét külön is elemezzük.

Vizsgálatainkat az észak-alföldi SAPARD kistérségekben végeztük. Ezeket a régió vidéki egységeinek tekintjük. A kistérségek gazdasági teljesítményeinek, jövedelmeinek aggregálásakor és vizsgálatában kiszűrtük ezért a városok és azon települések adatait, amelyeknek vidéki

jellegét egy-egy nagyobb ipari vállalat, vagy közlekedési csomópont kétségessé teszi. Így kifejezetten a vidéki települések gazdasági teljesítményeivel foglalkozunk. Vidékinek tekintjük *Csatári B.* (1) kutatási eredményeivel összhangban azokat a településeket, amelyek népsűrűsége 120 fő/km²-nél alacsonyabb². E körből kivettük azokat, amelyekben a mezőgazdaság jelentéktelen térhasználati mód a település sajátos ipari, üdülő stb. jellege miatt.

A már hivatkozott adatbázisból a *Regio Partner Kft.* rendelkezésére álló SPSS 11.0 matematikai-statisztikai programcsomaggal főkomponens-analízist futtattunk valamilyeni szakmailag relevánsnak tekinthető változóval. A modelltől külön kiemeltük azokat a változókat, amelyek az 1 főre jutó hozzáadott érték mutató szignifikáns értékeivel rendelkező főkomponenseiben önmaguk is szignifikánsak ($P=351$ szabadságfok esetén 0,32 értéknél magasabb főkomponens súlyokkal, $a^2_{ij} \geq r_{5\%}$ rendelkeztek). Bővebben lásd *Sváb J.* (6) A program számára 5 főkomponens kiszámítását adtuk meg. A modellben rotálatlan főkomponens-struktúrát alkalmaztunk, s az eredmények közlésénél csak a mezőgazdasági jellegű mutatók értékeit szerepeltetjük. A kommunalitások (h^2) értékei 0,5 feletti, a kumulált saját érték (λ) az öt főkomponensnél 60% feletti.

A MEZŐGAZDASÁGI FÖLDHASZNÁLAT ÉS A BIRTOKVISZONYOK HATÁSAI A KISTÉRSÉGEK VERSENYKÉPESSÉGÉRE

A mezőgazdasági földhasználat az adott régió (különösen, ha ott a mezőgazdasági térhasználat erőteljesen jellemző) versenyképességét a komparatív előnyök oldaláról a más területekhez viszonyított magasabb növénytermelési hozamokon, illetve ala-

acsonyabb művelési ráfordításokon keresztül befolyásolja. Ezeket a következő mutatókkal vizsgáltuk:

- *Természeti feltételekkel szorosan összefüggő tényezők* (a területek tagoltsága, művelési ágak alakulása és elhelyezkedése, szántóterületek átlagos aranykorona értéke).

- *Birtokviszonyok és földellátottság* alakulása.

- *Növénytermelési technológiai tényezők* (vetésszerkezet alakulása).

- *Állatsűrűség* (az 1 hektár szántó- és gyepterületre jutó számosállat).

1. Az elvégzett főkomponens analízis eredményeit az 1. táblázatban foglaljuk össze.

Ezek alapján megállapítható, hogy az észak-alföldi SAPARD kistérségek vidéki jellegű településeinek 1 főre jutó hozzáadott érték mutatóját és az ezzel mért versenyképességet a következő, a földhasználattal és a birtokviszonyokkal kapcsolatos mutatók szignifikánsan befolyásolják

- *a mezőgazdasági területek aránya;*

- *a szántóterület átlagos aranykorona értéke;*

- *a 50 hektárnál nagyobb területű birtokok aránya;*

- *a 1 főre és 1 gazdaságra jutó földterületek nagysága;*

- *a gabonafélék vetésterületi aránya;*

- *az állatsűrűség.*

2. Észak-Alföld területének 58%-a szántó, 14,7%-a rétként és legelőként hasznosítható gyeplő, 2,2% szőlő és gyümölcsös és 9,5%-a erdő. A mezőgazdasági hasznosítású területek átlagos aránya 74,9%.

A mezőgazdasági területek arányának és az 1 főre jutó hozzáadott értéknek a kapcsolatáról az is tájékoztató, hogy a közepes hozzáadott értéket realizáló vidéki kistérség csoport tagjainak több mint 60 százaléka 80 százaléknál magasabb mezőgazdasági területi aránnyal rendelkezik, ugyanakkor az alacsony hozzáadott értéket realizáló csoporton belül hasonló arányú a csak 70% körüli mezőgazdasági területtel rendelkező kistérségek részesedése.

² Magyarország SAPARD Terve 2000-2006. c. dokumentum szintén ezt a népsűrűségi értéket tekinti a „ruralitás indikátorának”.

1. táblázat

A regionális gazdasági teljesítmények, jövedelmek és a velük szignifikáns kapcsolatot mutató mezőgazdasági változók alakulása az Észak-Alföldön

Változók	Főkomponens				
	1	2	3	4	5
1 fő állandó lakosra jutó rendelkezésre álló hozzáadott érték (célváltozó)	0,45	0,58	nsz	0,41	nsz
50 hektárnál nagyobb területű birtokok aránya	0,83	nsz	nsz	nsz	nsz
A gazdaságokban rendszeres munkát végző 1 főre jutó földterület	0,79	nsz	nsz	nsz	nsz
1 gazdaságra jutó földterület	0,75	nsz	nsz	nsz	nsz
1 főre jutó személyi jövedelemadó alap	0,50	0,59	nsz	0,37	nsz
Közép- és felsőfokú végzettségük aránya a mezőgazdasági üzemekben	0,44	nsz	0,37	nsz	nsz
Diverzifikáció aránymutatója	0,40	nsz	nsz	nsz	nsz
Szántóterület átlagos aranykorona értéke	0,34	0,59	0,40	nsz	nsz
Állatsűrűség	Nsz	0,63	nsz	nsz	nsz
Gabonafélék vetésterületi aránya	Nsz	0,49	0,32	nsz	nsz
Mezőgazdasági terület aránya	0,38	0,34	0,49	nsz	nsz
Kumulált saját érték (λ)	20,5	34,9	44,7	54,0	60,9

nsz= nem szignifikáns

3. Az átlagos táblaméretetek tekintetében a kistérségek közötti egyértelmű eltérések a 50-100 és a 100-300 ha közötti birtoknagyságnál fordulnak elő. A jobb termőhelyi adottságú térségekben az átlagos táblaméret eléri a 25-30 hektárt. Kiemelhető a Hajdúvárosok Szövetségének kistérsége, ahol ez az érték az 50 hektárt is meghaladja. *Az is egyértelműen látszik, hogy az 50 hektár alatti birtokkategóriák átlagos táblamérete növeli a művelési költséget, s ezáltal rontja a versenyképességet.* Ez elmondható még a Hajdúnánási, a Tiszaháti, a Dél-Nyírségi és a Közép-Nyírségi kistérségek 50,1-100 hektár területtel rendelkező üzemekre is.

A gazdaság székhelyén kívül eső területek magasabb arányai az 50 hektár feletti (árutermelő) gazdaságokra jellemzők inkább. Regionális sajátosságként rendre magasabb arányok a Debreceni Agglomerációban, a Szolnoki, az Első-Nyírségi, a Felső-Tiszavidéki kistérségekben fordulnak elő.

4. A szántóterületek átlagos aranykorona értékének birtokkategóriánkénti vizsgálata során első látásra is szembetűnő a nagyobb területű üzemek alacsonyabb aranykorona értéke.

Más oldalról viszont olyan kistérségekkel is találkozhatunk, amelyek valamennyi birtokkategóriájában alacsony a szántóterület átlagos aranykorona értéke. Külön is meg kell említenünk a Tiszamenti Településeket, valamint a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei SAPARD kistérségeket.

A szántóterületek magas arányainak többsége (alacsonyabb árutermelési részesedés mellett) az 50 hektárnál kisebb területű, nem egyértelműen árutermelő üzemekben fordul elő. A kistérségek közötti szóródás szerényebb, az első kategóriában 24,7, a másodikban 35,5 százalék. Az árutermelő birtokkategóriákban a szóródási érték növekszik, a harmadik és negyedik kategóriában 47, az ötödikben 81 százalék. *Összességében elmondható, hogy a kisebb*

birtokkategóriába tartozó üzemek magasabb, míg a 300 hektár feletti területtel rendelkezők alacsonyabb szántóterületi aránnyal rendelkeznek. Az állatsűrűség és a kérődző állatállomány aránya viszont általában a kisebb területű gazdaságokban magasabb, s feltételezhető, hogy ezek takarmányigényét nem elsősorban gyepterületekre, hanem szántóföldre alapozzák.

Regionális eltérések a szántóterületi arányoknál is megjelennek, így például a Jászsági, a Törökszentmiklósi, a Karcagi kistérségek valamennyi birtokkategóriájában 70 százaléknál magasabb szántóaránytal találkozhatunk.

5. A vizsgált kistérségekben a KSH által felmért gazdaságok általában több mint 90 százaléka 10 ha alatti, valójában árutermelést csak ritkán szolgáló kategóriába tartozik. Lényegesen szerényebb – de még mindig a második legnagyobb értéket – az áruterelés szempontjából átmenetinek tekinthető 10,1-50 ha közötti kategória képviseli. A nagyobb területű, áruterelő üzemek számaránya kistérségenként változó ugyan, de általában 1 százalék alatt van, s a magasabb birtokméret-kategóriák felé haladva csökken.

A második birtok-kategóriában sajátoságnak tekinthető, hogy a Derecskei, Hajdúnánási, Szolnoki, Tiszaháti, valamint a Felső-Tiszavidéki és Tiszamelléki-Erdőhát kistérségekben viszonylag magas az ehhez a csoporthoz tartozó gazdaságok aránya.

Az 50,1-100 hektáros csoportban a Hajdúnánási, Tiszamenti Települések, Karcagi, Közép-Tiszakvidéki, Szolnoki és a Tiszaháti kistérségekben találunk átlagot meghaladó megosztási arányokat.

A 300 ha-t meghaladó birtok-kategóriában látható, hogy számos kistérségben – elsősorban Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei kistérségben – igen kis számban vannak, vagy pl. Felső-Szabolcsban egyáltalán nincsenek ilyen méretű gazdaságok.

A birtokviszonyokkal kapcsolatos megállapításainkat a 2. táblázatban foglaljuk

össze. A táblázatban árnyékkal jelöltük azon SAPARD kistérségek vidéki településcsoportjait, amelyek alacsony regionális teljesítményeket nyújtottak, s birtokviszonyaik is kedvezőtlenek.

6. Az egy gazdaságra jutó földterület mutatója szorosan összefüggött a birtok-kategóriák megosztásával, s ezért ezeket együtt vizsgáltuk és értékeltük ki a 2. táblázatban. Megvizsgáltuk a saját- és bérelt területek arányát, valamint a gazdaságban rendszeresen munkát végzőkre jutó földterület mutatójának alakulását is.

Az áruterelő kategóriákon belül az 50,1-300 hektár közötti csoportokban megjelennek a jellemzően magas és alacsony értékkel rendelkező kistérségek. Ezen belül is, ahogyan növekszik a gazdaságok területe, úgy csökken a saját tulajdoni arány. A magas saját tulajdoni hányadra a Bihari, a Hajdúnánási, a Dél-Kelet-Nyírségi és a Közép-Nyírségi kistérségek, a magas bérleti arányokra pedig a Hajdúvárosok szövetsége, a Jászsági, a Felső-Dadai és a Túrmellék-Erdőhát kistérségek szolgáltatnak példákat.

A 300,1 hektárnál nagyobb birtokokon gazdálkodó nagyüzemknél a saját tulajdonok esetlegesebbek, s általában alacsony értékeket képviselnek. Kivételt négy kistérség (Tiszaháti, Beregi, Dél-Nyírségi, Felső-Dadai) jelent, amelyekben a birtokkategórián belül az 1 gazdaságra jutó földterület egyébként 1000 hektár alatt van, s valószínű, hogy azok sokkal inkább új egyéni, magángazdaságok, mintsem a korábbi munka-szövetkezetek jogutód szervezetei.

Valamennyi kistérségben azt találtuk, hogy a középbirtokosi körben a birtoknagyság növekedésével szinte arányosan nő az 1 dolgozóra jutó földterület is. Véleményünk szerint a bérleti viszonyok stabilizálását, változtatását célzó és ösztönző birtokpolitika a régióban várhatóan a középbirtokosi körre hat majd pozitív értelemben, a kisbirtokok nagyobb része nagy valószínűséggel áldozata lesz ennek a folyamatnak.

2. táblázat

A birtokviszonyok alakulásának összefoglaló táblázata az Észak-alföldi SAPARD kistérségekben

SAPARD kistérség Neve		A gazdaság által használt teljes földterület (birtok) Szerkezetének főbb jellemzői			
		Törpe birtokok	Átmeneti jelle- gű, kisbirtokok	Árutermelő birtokok	Átlagos ár- termelő bir- tok nagyság
80	Bihari	++	++	++	++
81	Debreceni Agglomeráció	+++	++	+	++
82	Derecskei	++	+++	++	++
83	Hajdúnánási	++	++	++	++
84	Hajdúvárosok Szövetsége	++	++	+++	++
85	Kiskörösmenti	-	-	++++	+
86	Sárréti	++	++	+++	+++
87	Tiszamenti Települések	++	++	+++	++
98	Jászszági	+	++	+++	++
99	Karcagi	-	++	++++	++
100	Közép-Tiszavidéki	-	++	++++	++
101	Szolnoki	-	-	++++	++++
102	Tiszaháti	++++	++++	-	+
103	Tiszazugi	++	++	+++	++
104	Törökszentmiklósi	++	++	+++	++
146	Beregi	+++	++++	+	+
147	Csengeri	++++	++++	-	+
148	Dél-Nyírségi	++++	+++	+	+
149	Dél-kelet Nyírségi	++++	+++	+	+
150	Első Nyírségi	++	+	+++	+++
151	Első-Szabolcsi	++++	+++	+	++
152	Felső-Dadai	++	++	++	+
153	Felső-Szabolcsi	++++	+++	-	-
154	Felső-Tiszavidéki	++++	++++	+	+
155	Közép-Nyírségi	++++	+++	+	+
156	Rétközi	++++	++	+	++
157	Szatmári	++++	+++	-	+
158	Túrmelléki-Erdőhát	++	++	++	++
999	Be nem sorolt települések	++	++	+	+++

-= kiugróan alacsony; += alacsony; ++=közepes; +++=magas; ++++= kiugróan magas

7. A vetésszerkezeten belül külön is felhívjuk a figyelmet a *gabonafélék arányára*. A kistérségek többségében megfigyelhető, hogy a 10 hektár alatti (nem árutermelő) területtel rendelkező üzemekben a kalászos gabonafélék aránya viszonylag alacsony, s a megfigyelt növényi kultúrák kisebb-nagyobb mértékben jelen vannak a vetésszerkezetben. *A vetésszerkezet megfigyelt diverzifikációja részben a több lábon álláson keresztül segíthetné a gazdaságok biztonságát. Más oldalról azonban a kis területek miatt elaprózódást, méretökonomiai minimumok alatti területeket jelent, s ez rontja a versenyképességet.*

A vetésszerkezet a nagyobb területű gazdaságokban viszonylag szűk, kevésbé diverzifikált képet mutat, amely törvényszerű velejárója az alacsony tőkeellátottságnak és ráfordítási színvonalnak, s az alternatív kultúráknál is meglévő piaci bizonytalanságoknak. Ez a helyzet a hiányos agrárrendtartási, piaci, szervezeti intézményhálózat működési zavara esetén versenyhátrányhoz, a versenyképesség romlásához vezethet.

8. *Az állatsűrűséget az 1 hektár szántó- és gyepterületre jutó számosállat mutatóval mérjük. Szembeötlő sajátosság az, hogy – az észak-alföldi természeti adottságok mellett a kívánatosnak tekinthető – 0,8–1 közötti értéket csak a 10 hektár alatti területtel rendelkező gazdaságcsoportban érik el. Az árutermelő gazdaságokban a magasabb arányú és nagyobb területű gyepekhez alacsonyabb állatsűrűség, s ezen belül is a kérődző állatfajok alacsonyabb aránya társul.*

A különböző állatfajokat tartó gazdaságok arányainak elemzése azt mutatta, hogy a szarvasmarha- és juhtartó gazdaságok aránya jelentősen ingadozik ugyan, de általában véve alacsony, míg az egyébként viszonylag magas állatsűrűségű kistérségek mutatóit is elsősorban a sertésállomány alakítja. Fel kell azonban hívunk a figyelmet arra, hogy a sertéstartó gazdaságok

legalacsonyabb arányai a 100 hektár feletti birtoknagyságoknál fordulnak elő. Másrészt fogalmazva, *a versenyképes méretű árutermelő gazdaságok körében az állattenyésztés általában is kevésbé jellemző, mint a kisgazdaságokban, s ez igaz a sertéságazatra is. Azt is látjuk, hogy a növénytermelés és állattenyésztés egymástól való elszakadását jelző számok valamennyi birtokkategóriában megjelennek. Különösen kedvezőten, hogy az 50 hektár feletti birtokkategóriánál több olyan kistérségi gazdaságcsoport is előfordul, ahol az adott állatfajt tartó gazdaság nem fordul elő.*

A régió területének jelentős részén a szarvasmarhatartó gazdaságok aránya 10% alatt van. Az átlagosat meghaladó arányú szarvasmarhatartó gazdaságok a Tiszaháti és a Túrmelléki-Erdőháti, valamint a Hajdúnánási, a Sárréti, a Bihari, a Kiskörösmenti, valamint a Derecskei kistérségekben találhatók. A sertéstartó gazdaságok esetében fordított helyzettel találkozunk. A terület nagyobb részén 50% feletti arányokkal találkozhatunk.

9. A régióon belül 2000-ben a Karcagi, a Hajdúnánási, a Sárréti kistérségek, a Hajdúvárosok Szövetsége, a Szolnoki, a Jászszági, a Derecskei kistérségek mutatkoztak a leginkább versenyképesnek az 1 főre jutó hozzáadott érték mutató alapján. Vizsgálataink bizonyították, hogy ebben a kedvezőbb mezőgazdasági adottságok mellett a jobb földellátottságnak, az árutermelő birtokok magasabb arányának és a mezőgazdasági üzemekben rendszeres munkát végzők magasabb képzettségének is szerepe volt. Ez összefügg azzal, hogy az észak-alföldi SAPARD kistérségekben a mezőgazdaság napjainkban is a legfontosabb ágazat. A mezőgazdasági termékek és üzemek versenyképessége a területi gazdasági teljesítményeken keresztül döntő hatást gyakorol a kistérségek versenyképességére. Az agrár- és vidékfejlesztési politika, programok és intézkedések hatékony összehangolása megköveteli az ágazati,

üzemi versenyképesség modellezése és ismerete mellett a regionális gazdaságokra gyakorolt hatások becsléséhez szükséges

összefüggések, paraméterek, módszerek feltárását, kidolgozását, fejlesztését is.

FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

- (1) Csatári B.: A magyarországi kistérségek vidékiség-kritériumai In. Magyarország területi szerkezete és folyamata az ezredfordulón, MTA RKK Pécs, 2000. 193-218. pp. – (2) Fehér A.: Kísérlet a regionális gazdaságok teljesítményeinek és eredményeinek mérésére, Regio Partner Vidékfejlesztési Kutató és Tanácsadó Kft, Kompolt, 2001. Kézirat. – (3) Fehér A.: Új módszer a gazdasági tér agrárszemponatok szerinti felosztására, Tér és Társadalom 10. 4. Sz. 81-98. pp. – (4) Lengyel I.: A regionális versenyképességről, Közgazdasági Szemle, 2000. December, 962-988. pp.). – (5) Módos Gy.: A versenyképesség értelmezése országos, regionális, ágazati, vállalati és termékek szintjén, NKFP-2001/4/032, 1.1. Részjelentés, BKE, 2002. január 1. Kézirat; – (6) Sváb J.: Többváltozós módszerek a biometriában, Mezőgazdasági Kiadó 1979. 63. p. – (7) Szabó L.: A gazdasági növekedés elemzési tapasztalatai. A gazdasági elemzés módszerei I. KSH Ecostat, Budapest, 84. o.

COMPETITIVENESS OF THE REGIONAL ECONOMY IN THE MICRO-REGIONS OF THE NORTHERN PLAIN

By:
FEHÉR, ALAJOS – PETŐ, KÁROLY

The present paper contains a survey of the concept of competitiveness, including that of the regional economy. Accordingly, to the opinion of the authors in the economic region of the Northern Plain (Eastern Hungary) investigated by them such SAPARD micro-regions are competitive as exhibit a relatively high correlation between added value (regional output) and personal income per capita. Index groups related to land use and possession were formed, within which such concrete indexes were investigated as: factors closely connected with the natural conditions (area configuration, situation and site of the different farming sectors, mean value of arable land as expressed in "gold crowns", a traditional Hungarian land value unit); the situation of land possession and availability; and crop structure as one of the factors of crop production technology. The index of the per capita added value in settlements of rural type within the micro-regions investigated was calculated, along with the regional competitiveness determined on its basis, and land use correlations significantly influencing it were disclosed. According to the results of investigations carried out by the authors there are SAPARD micro-regions having clearly better and clearly worse natural conditions, whereas the latter themselves are heterogeneous in most micro-regions, wherefore different strategies and methods of adaptation are required within a given micro-region. Part of the agricultural factors influencing the regional competitiveness (such as: the ratio of agricultural land, and its value as expressed in "gold crowns") can be changed on regional level only to a limited extent even in the long term, whereas adaptation seems to be more feasible in the short and medium term. In this respect other factors that can be shaped also in a shorter term (such as: positive influence on land possession, lease and availability, as well as changes of the crop structure and stocking density) may play an important role.